

DEMAGOJİ NE İŞE YARAR?

Demagoji hakikati yerleştirmek için değil saptırmak için yapılır. Çünkü hakikatin demagojiye ihtiyacı yoktur. Yalnızca hakikat düşkünü bir ağız tarafından güzel bir üslupla söylenmelidir.

Demagoji Yunancadan dünya dillerine aktarılmış bir kavramdır. Bu sözcük Yunancada halk anlamına gelen "demos" ve liderlik yapmak anlamındaki "agogos" sözcüklerinin birleşimiyle üretilmiştir. Dilimizde de sıklıkla kullanılan bu sözcüğe "duygu sömürüsü" adını veriyoruz. Sözlükte bu kelime; halkın isteklerine, ön yargı ve ön kabullerine, korkularına, biraz da düşlerine değinmeye dayalı politika ve destek arayışı biçiminde tanımlanmaktadır. Sözcük anlamını ölçüt alıp bu kavramı biraz açarsak kitleler üzerinde duygusal ikna egemenliği oluşturarak, onlara dilediğiniz düşüncüyü kabul ettirip dilediğiniz yöne sürüklenme sanatı şeklinde bir anlam verebiliriz. Bu işlemi gerçekleştirebilene halkı yöneten manasında "Demagog" adı verilir. Lakin belirtmek gerekir ki bu işi herkes yapamaz, zira demagogluk çok usta bir hatiplik, jest ve mimik

olarak üstün bir oyunculuk, biraz da meddahlık ister. Ben şahsen bu yeteneklerin potansiyel olarak âdemoğlu sıfatıyla herkeste bulunabileceğine inanırım; fakat bu potansiyelin kendiliğinden pratiğe dönüşebileceğine pek ihtimal vermem. Çünkü insanların duygularına hitap edip onlara dilediğin düşüncüyü zerk etmek bir sanat olarak çok uzun çabalardan ve çalışmalardan ya da çalıştırılmalarından sonra elde edilen bir kazanımdır diye düşünürüm.

Düşünce tarihinin sayfalarını biraz karıştırdığımızda geçmişî anımsama, araştırma ve tefekkür alışkanlığının zayıf olduğu, dolayısıyla bilgi yoksulu olan toplumlarda en fazla itibar gören şahısların kâhinler, sihirbazlar ve demagoglar olduğunu görürüz. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi İslâmiyet öncesi Arap toplumdur. Bu konudaki saptama-

lara geçmeden önce İslâmiyet'in ortaya çıkış döneminde 10.000'e yakın nüfusu olan Mekke'de yalnızca 17 kişinin okuryazar olduğu bilgisini nakletmek istiyorum.

O dönemlerde Mekke toplumunun reislerinin yanında dahi en fazla saygınlığı olan kişiler Arap şairler ve demagogları idi. Çünkü Kur'an'ın Cahiliye olarak adlandırdığı bu zaman diliminde insanlar hem zihniyet olarak hem de kitabi bilgi açısından oldukça cahildi. Bu cahil zihniyetle insanlar kendilerine şair ve demagoglarca sunulan sözün içeriğine acaba bir hakikat kırıntısına dayanıyor mudur diye bakmaksızın sırf sözün söyleniş güzelliğine kapılırlar ve önlerine getirilen edebî üslubu olan her önermeyi tartışılmaz birer hakikat olarak sahiplenirlerdi. Evet, cahiliye döneminde yalnızca beyan, dolayısıyla beyanın sahibi muteberdi. Beyanın

mahiyetini kavramaya çalışan, mahiyetinde bir sakatlık görüp eleştiren pek bulunmazdı. Öte yandan sözler şair ve demagogların ağızından öylesine bir duygusallıkla çıkardı ki bu duygusallığa tutulan insanlar kerameti çoğunlukla sözün anlamında değil söyleyen kişide ararlar ve onların insanüstü meziyetlerle donanmış, farklı bağlantıları ve güçleri olan yüce kişilikler olduklarına inanırlar, onlara bağlanırlardı. Hal böyle olunca o dönemde şair ve demagog harp başlatıp, kabileler arasında sulh sağlayabilecek bir kudrete sahipti. *Söz ola kestire başı, söz ola bitire savaşı* deyişinin kullanılmaya başlaması bilmem o dönemlere mi rastlar!

Arap Cahiliye toplumunda şairlerin ve demagogların bu saltanatını yıkan, elbette Kur'an-ı Kerim olmuştur. İlâhî vahiy Hz. Peygamber'e üslup açısından en usta şairleri hayrete düşürecek bir sözdizimiyle inmeye başlayınca hem Arap edebî estetik anlayışında hem de toplumsal akıl yapısında köklü bir değişiklik yaşanmıştır. Çünkü o döneme dek sözün güzelliği dilbilgisel uyum ve üslup ölçütleriyle belirlenirken Kur'an sözün düzgünlüğüne içerik ölçütünü de dâhil etmiştir. Hatta bütün dikkatleri içeriğe yani anlama çekmiştir. Zira anlam derinliğinden yoksun olan söz, yalnızca laf salatasıdır. Sanki insanlara "söyleniş tarzına değil, söyleyene değil, söz bulunca anlamına bak, anlamaya çalış" demiştir. Belki de Kur'an'ın ilk emri olan "Oku", "Anla" manasında olmuştur. Zira okumak anlamayı da içeren bilinçli bir eylemdir. Anlamadan yapılan okumaya dilbilimciler yazı karakterlerine ses vermek anlamında "sesletim" terimini kullanırlar. İlâhî vahiy inmeye başladığında Arap toplumunda yazı kültürünün neredeyse hiç olmadığını da düşünürsek "Oku" buyruğunun anlamı "Sözü işittiğinde anla" der gibi oluyor. Yani demagogların büyük bir duygusallıkla sana zerk etmeye çalıştığı sözlere sırf üslubundan dolayı inanma, işte ölçüt Allah'ın Kitab'ı, bunu oku ve anla sonra duyduğun sözleri bu kitabın süzgecinden geçir der gibi...

Kur'an-ı Kerim bir zamandan, bir kavme seslenirken getirdiği ilâhî mesaj ve içerdiği ahlâkî öğretilerle tüm zamanlarda tüm insanlığa hatta o insanlığın birer birer her ferdine hitap etmiştir. Bu anlamda bu hitabın hatibi olan Allah tüm zamanlarda tüm insanları, hassaten müminleri bu hitabı okuma, anlama tefekkür ile akıllarına ve kalplerine yani kişiliklerine, amel ile yaşantısına yansıtma yükümlü tutmuştur. Düşünerek, akıl yürüterek karakterlerini böylece biçimlendirerek yaşasınlar diye... Kur'an'ın öğretileri üzerine oluşturulmuş sağlam bir ka-

rakter, her şeyden önce kendisine söylenen sözün menşei itibarıyla hakka mı dayanmaktadır ya da öncelikle bâtil mı onu ayırt eder. Yani Kur'an kendisiyle hemhal olan kişide evvela doğruyu yanlıştan, hak kelamı batıldan ve sahtesinden ayırt etmeye yönelik alıcı bir göz oluşturur. Bu alıcı gözle çevresine ve çevresinde yaşananlara bakar, yanıltma olasılığı düşeceği gibi kandırılma ihtimali de azalır. Hz. Peygamber'in buyurduğu gibi müminde oluşan feraset ve müminin Allah'ın nuruyla bakması bu olsa gerektir. Zira Kur'an ile oluşan kişiliklerin çoğunluk olduğu bir toplumda hakikat aranır ve hakikati söyleyen söze saygı gösterilir. Çünkü Kur'an hakikattir, nüzul sürecinde de hakikate dayanmayan bütün söylemleri, hurafeleri, efsaneleri dahası insanlardaki efsaneleştirme eğilimlerini silip süpürerek insan hayatına dâhil edilmiştir. Kıyamete değin görevi ise hakikate dayanmayan önermeleri silip süpürmektir. Kur'an hakikattir, hakikatin insanlarca kabul görmesi için demagojiye ihtiyacı yoktur. Oluşu itibarıyla hakikat, hakikati arama kaygısı olanlar için insanı yüreğinden yakalayabilecek bir beyan gücüne sahiptir.

İnançları orijinal gerçeğin üzerine yapılandırılmayan toplumlarda en fazla itibar gören kişilerin öğretilerini ağlama seansları ile insanlara kabul ettirme yolunu benimseyen demagogların olması doğal bir gelişmedir. Eğer bir şahıs karşınıza geçip hakikati laf salatasına çevirmeden, Allah'ın yarattığı ve sorumluluk yüklediği saygın birer varlık olan insanlarda aşağılanmışlık hissi uyandırmadan güzel bir üslupla anlatırsa çoğu kişi hakikati anlayacak, belki de teslim olacaktır. Böyle bir durumda insanların bütün dikkatleri anlatılan gerçek üzerinde toplanacaktır. Bunun neticesinde kişi hakikate teslim olduğunda kazanacağı manevî güzellikteki kerameti, anlatılan gerçekte ve o gerçeği bildiren Yüce Yaratıcıdan bilecektir. Ancak söz konusu şahsın anlattığı mesele hakikat olsa bile yaptığı demagojinin oluşturduğu duygusal fırtına dinleyeni öylesine sarhoş edecektir ki bu durumda muhatap, içinde bulunduğu manevî sarhoşluğun nedenini kendisine hitap eden olarak bilecektir. Dolayısıyla hakikate değil hatibe bağlanacaktır. Bir de hatip sürekli olarak muhatap kitlenin acziyetinden ve değersizliğinden bahsederek, onlarda dinin emrettiği tevazu yerine bir aşağılanma duygusu uyandırma yolunu seçerse kitle bu acziyet ve aşağılıktan bir nebze kurtulabilmek için hatibin ne yüce bir kişilik olduğu vehmiyle ona tabi olacaktır. Tabi böyle bir bağlılık Kur'an'ın öngördüğü basiret üzerine bir bağlılık olmayacaktır. Demek ki demagoji sözlük anlamını da düşünecek olursak genel

itibariyle bir toplumda hakikati egemen kılmak için değil kişileri egemen kılmak için yapılır. Şöyle de diyebiliriz; demagoji hakikati yerleştirmek için değil saptırmak için yapılır. Çünkü hakikatin demagojiye ihtiyacı yoktur. Yalnızca hakikat düşkünü bir ağız tarafından güzel bir üslupla söylenmelidir.

Basireti demagojiyle bağlanmış bir toplumda usta demagoglar her zaman ön planda ve geniş kitlelere hitap edecekler, güya fisebilillah yaptıkları bu hizmeti yaşadıkları sürece devam ettireceklerdir. Ancak hitap ettikleri mümin kitle dünyada yaşayan diğer milletlere oranla yine en gerilerde kalacak, yine ezilenleri oynayacaklardır. Sürekli sömürülenler olarak sınıfta kalacaklardır. Gerçi müminlerin insanları sömürme diye bir amacı yoktur; ama Allah onlara dünyada sürekli sömürülen ve ezilen olma gibi bir görev de yüklememiştir. Bilakis gittiği diyara sömürenlerle gayrı meşru diyaloglara girmeden Allah'ın kelamını götürmek, adaleti tesis ederek bütün insanlığı Allah'tan gayrisine kul olmaktan kurtarmakla sorumlu tutulmuştur. Yani müminlerin görevi Kur'an adaletiyle yeryüzünden sömüren-sömürülen, ezen ve ezilen sınıfları hatta başlı başına sınıf kavramı gibi beşerin ürettiği kategorileri Allah için kaldırmaktır. Laf bu kadar sömürüden açılınca sömüren sınıfa sorsak niçin müminleri sömürmek için böylesine bir yarış içindesiniz diye mutlaka şöyle derler: "Ya, zaten hatip ve demagoglarınız bizzat sizin duygularınızı sömürüp sizin maneviyyatınıza tahakküm ediyor. Maddiyatınızı da bizim sömürmemiz niye ağızınıza gidiyor?"

Beri tarafta sözlerinin cilvesine kapılıp koşulsuz biat ettiğimiz, efsaneleştirdiğimiz hatta Allah'ın pek çok peygamberine dahi bahşetmediği olağanüstü hallerin sahipleri olarak anlattığımız hatip ve demagoglara sorsak "Peki efendim bu denli samimi mümin varken, bu kadar çok mücahidimiz varken, din hizmetleri bu kadar mükemmel yürürken niye mümin olmayanlar çağlardır bizden üstün, çağlardır niçin bize tahakküm etmektedir" diye... Alacağımız cevap kesindir; "Dünya kâfirlerin cenneti, müminlerin cehennemidir!" Hz. Peygambere isnat edilen bu söz hangi koşulda hangi sözlerin arasında yani hangi amaçta söylenildiğine bakılmaksızın müminleri ağlatmaktan başka hallerini değiştirmeye niyetleri

ve güçleri olmayan demagogların sığındığı bir dayanak oluveriyor. Hem de Ra'd suresinin 34. ayetinde Allahu Teâlâ:

Onlar için dünya hayatında bir azap vardır oysa Ahiretin azabı daha çetindir, Onları Allah'a karşı hiçbir şey koruyamayacaktır.

Mealinde, cehennemi gerek dünya gerekse ahiret için iman sahibi olmayanlara özgü kılarken...

Sonuç olarak beyan etmek gerekir ki, Müslüman bir toplumda, gittiği her yerde, bulunduğu her ortamda hakikati söyleyecek, iyiliği emredip kötülüğü engelleme gibi ilâhî bir görevi yerine getirecek yürekli hatiplere her zaman ihtiyaç vardır. Hatibin görevi, inanç konularında insanları yalnızca bilinçlendirmektir. İslâm zaten bu göreve tebliğ diyor. Tebliğ Hz. Peygamberin görevi olduğu için, onun mirasını sürdürmeyi ayırım gözetmeksizin her mümine yüklüyor. Yani her mümin şartlarını zorlayarak hakikati öğrenme ile dilini döndüğünce, gücünün yettiğince ve bilgisinin elverdiğince hakikati herkesle paylaşmakla yükümlüdür. Tebliğcilik bu anlamda bir sınıf ya da bir meslek olamaz. Hatip de bu anlamda yalnızca hakikati anlatmalıdır. Hitabetini aşırı süslü sözlerle cahiliye dönemi şiir atışmalarına ve ağlama seanslarına çevirmemelidir. Yani hitabeti demagojiye çevirerek saygınlık kazanma eğiliminde olmamalıdır. Hakikatin aşığı mümin kardeşlerimse kendilerine bu tür hitabetlerle yaklaşanlara karşı uyanık olmalıdır. Müminin

Şair ve demagog harp başlatıp, kabileler arasında sulh sağlayabilecek bir kudrete sahipti. Söz ola kestire başı, söz ola bitire savaşı değişimin kullanılmaya başlaması bilmem o dönemleri mi rastlar!

feraseti bu olsa gerektir. Zira din coşku demek değildir, din hüznün demek de değildir. Din duygu ve akıl arasında denge demektir. Müminler kendilerine dengesizlik vaaz edip, onları diledikleri yöne sürüklemeye eğiliminde olan demagogları tanımalıdır. Hele bu demagoglar sizden hayatları boyunca salt gerçek dine değil din kisvesi altında kendilerine tâbi olmanızı istiyorlarsa. Bu anlamda Kur'an'ın bir uyarısı da vardır elbet, hem de yalnızca ölmüşlerin ardından okumakla yetindiğimiz Yasin suresinde

Size doğru yolu göstermelerinin karşılığında herhangi bir ücret istemeyenlere tabi olunuz" (Yâsin 36/21)